
Kiss Noémi

KIKÉPZŐ

Kívülről úgy kell elképzelni, mint egy sárga téglaházat, ahová sóhajtván lépünk be, mert már az épület előcsarnoka is levegőtlen, nagy, kerek oszlopok tartják, magas, hideg falak, kilógó vasak, csengők. Aztán ott ül jobboldalt egy fülkében a kiabáló portás, személyi igazolványt! Diákigazolványt! Az iskolában szigorú szabályok uralkodnak, furcsa, hogy én néha mégis önként és kitörő örömmel vonultam be. A rendszerváltás előtt vagyunk. 1989-ben kezdtem az első évet az általános iskolában, az Alvég utcán.

Nekem első megváltás. Alig vártam. Mintha templomba igyekeztem volna, úgy mentem oda. Elvárásolt, sőt, ámulatba ejtett. Álltam benne, és forogtam. Azt hittem, itt annyi titok van, mind tudni akartam. Alig vártam, hogy hétfő legyen, kezdődjön már, mert nem bírom tovább a hétvégét anyámmal otthon, aki akkor még velünk lakott. Folyton dirigált, és figyelte minden lépésünket. Péntekre elmúlt a kíváncsiságom. Kivert a víz a tanároktól, ahogy a rideg folyosókon suttogva mentek a fal mellett, kulcsra zárták a tanszéki szobát. Bűdös titkaik voltak csak. Zárt ajtók mögött döntöttek rólunk, krétás kézzel. Kérdezni nem lehetett. Lerágtuk a zéhákon mind a tíz körmünket, és a jegyre várva a lábkörmünket is. Soha fogalmam nem volt, hányast írtam, pofára mentek. Utolsó padban szerettem ülni, rajzoltam, álmodoztam, titkos könyveket, kéziratokat olvastunk. Különben minden időnk elvették. Az a rengeteg kötelező olvasmányjegyzék, jegyzetek, cserélgetés, puskák gyártása a kollégiumi tanulószobán. Ebben tényleg semmi titokzatos nem volt. Elavult, régi tankönyvek, senki sem írta meg az újat, a jegyzet, na, az csak alibiből volt a kezünkben.

Sosem süttött be a nap. Sötétek a folyosók, ég a neon állandóan.

Vártam, hogy Öcsi pénteken megérkezzen. Vigyen el azonnal innét, szálljon fel az a sárga épület örökre a levegőbe, valaki robbantsa már fel a tégláit, a stukkót és a gipszszobraikat a csarnokban. Lent ültem a lépcsőn, órákkal előbb, ahogy jött Öcsi. Cigarettaztam. Simpsonnal érkezett, minél meszebbre, gyerünk, jól van, cica, mondta. Felmentünk a Mátrába, volt ott egy tisztás, ott kettesben lehettünk, a bükkfák mögé szerettünk bújni, és levegőt venni. Az iskola falai között egyáltalán nem éreztem jól magam, panaszkodtam Öcsinek, de csak kinevetett, buta fruska, hát tanulnod kell,

majd akkor megszereted, ha megtudod, megérted, mi benne a jó. Meg kell tanulni igazodni.

Legjobban a teleragasztott faliújság látványától lett hányingerem: dolgozataink eredménylistája tankörök szerint cédulákon ott lógott, filctollal feliratozva az üzenőtáblán a bukott hallgatók neve, mellette felkiáltójelek. Sorban álltak az indexek a tanszéken, fekete könyvek, koporsók. Jobb oldalon a jók, balra a karó. Minden pénteken egy rongynő voltam.

Ha bárki kérdezte, mi volt ott, hallgattam. Szájzárat kaptam. Anyám faggatott volna. Kuka. Felesleges belekezdeni, úgysem érti. Hagyjál, igyekeztem lerázni. Gyere, Ócsi, menjünk be a városba, moziba szeretnék menni. Akkoriban a művelődési házban volt filmklub, oda jártunk. Na, oda nem jött el velünk anyám, ez volt benne a legjobb.

Lányok furcsa gyülekezete voltunk. Igen, talán akadt olyan is közöttünk, aki mintatanár lett, más meg híres pornós Firenzében, vagy Zürichben táncos, megint mások meg bent maradtak a tanszéken módszertanosnak. Segget nyalni. A szabadság netovábbjai. A képzőn tutira nem szóltak rá egy lányra, ha bárkivel lefeküdt, főleg, ha a tanszékvezetővel. Megkapta a köztársasági ösztöndíjat. KISZ-jutalomban részesült, mehetett a diákolimpiászra kísérőnek. Lehetett utazni Lengyelországba, Poznanba, vagy Bulgáriába, Ruszébe.

Külön támogatták a kurvázkodást, némán, sunyin, így még nyilvánvalóbb volt, hogy csinálják, hogy lehet előre jutni.

Aki nem akart rögtön férjhez menni, éljenezték. Nem akart ott senki ilyesmit, csak az eminensek. A művelődési házban voltak az egyetemi bulik, ittuk a vörösboros kólát. Ez is a szabadság netovábbja. Kefélés a parketten, a ruhatárban, a vécén. Elhagyott melltartók, emlékezetkihagyás. Teológusfiúk, szeminaristák pislogása.

Mi van veled, kislányom? Megnémultál? Mondjál már valamit, faggatott anyám. Mi megy ott az iskolában? Miért vagy ilyen gyűrött. Bűzlesz a sörtől. Részeg picca, egy részeg ribanc leszel te is, ha így folytatod, nem lesz belőled semmi.

Na, hát éppen ezt akarom, és rácsuktam a konyhaajtót.

Simogatás és verés – ez a két görcs van. Néhány vizsga, négyes, kettes, szigorlat, abszolutórium, hamis tankönyvek, hazugságtételek. Több száz zárthelyi, azt hiszem, a szüleimnél van a bizonyítványom, a pincében, a babák mellé dobva. De igazából fogalmam sincs, hol, nem érdekel, nem akarom látni, nem voltam tanítóképzős. Nincs abszolutóriumom, se nyelvvizsgám, új életet szeretnék.

Fogadtam, hogy össze lesz kenve a koli vécéje szarral. Hogy kikéfélték a bidét, és hogy úszik egy tampon a zuhanyzóban. Hát igazam lett. Ez legyen a legrövidebb szál. De akkor is. Irtottak minket, buktattak, kivágtak, vérvörösre tanultuk a szemünket marhaságok miatt, és közben odaszoktattak, láncra vertek, lekötöztek. Értelmiségit faragtak érzéki nőkből, akiknek csak azon járt az eszük. A tanárok, a szobatársaim, a tanszéki adminisztrátor. A KISZ. Nekik is csak azon járt az eszük. Akkor miről beszélünk?

Másról, mindig másról beszélünk, mint amiről kellett volna. Vagyis mást mondtunk, és az pont azt jelentette. Ez már vicces akkor inkább. Ilyen baromságok voltak, meg politikai gazdaságtan, ezen röhögnünk kellett, öt-éves terv és kommunista szombat. Lenin-szlogenek. Szovjet énekek táborra. Építőtábor az endékában, az jó volt. Tele szűnyoggal. Ott láttam először kottongumit. Német fogamzástáglót. Kollégiumi emeletes ágyak. Matrac nélkül. Fegyveres erők napja. Csapatverseny. Vetélkedő a Szovjetunióról. Nehogy egy percre egyedül légy. Nekem egy férfi súgta meg először, hogy szubjektum vagy, édes! Jaj, kiráz a hideg. Kacsintás.

Pedig ezek a változás évei voltak. Érezni lehetett a régi dolgok tömjénes szagát, bejött a tanterembe a szovjet huzat. A tanárunk lógatta a lábát, rágyújtott, kifüstölte a száján a demokráciát. Tátott szájjal hallgattuk. Nem érdekel, most már ez sem, lehet, hogy nem is mondott igazat, ittuk a szavait, mert olyan nyugati volt a pulóvere.

Ahogy most is az ágyhoz tapadok, szorítom a derekammal, nehogy megszóljon a doktor úr a vizitnél, lehordjon a nővér, belém kössön az ügyvéd, becsukjon a bíró egy börtöncellába örökre. Na, pont így bújtam a pad alá a képzőben is, észre sem vettek, átmentem a szigorlaton.

Úgy lehetsz eminens tanár, ha hazudsz, ha homokba dugod a fejed, vagy ha jól baszol.

Csóró kis csajok voltunk, kisvárosból, faluról. Nem akartunk se kiemelkedni, sem pedig nagyok lenni. Szerelmesek voltunk, az ilyeneknek csak a férjhez menésen jár az eszük, de nem így volt, ez sem igaz. A szerelem számított, semmi más. A kibaszott szerelem. Ez vitt be a szemináriummi terembe is, csak ezért hallgattam azt a sok butaságot, és magoltam. Elvégre a tanár is csak egy színész. Szadi, baba, csöcsinéni, gecike. Szarcsimbók. Hülyefasz, fapina. Csak tudd, hogy ilyen nevet kapsz majd, ha tanár leszel. Mindenféle arcod lesz majd, amit mások akasztanak a fejedre.

A képző végén három barátnőm volt, vérszerződést kötöttünk, fejenként nyolc feles cherry-vel. Három éjszakát átbuliztunk, sosem felejttem el. Ez volt életem utolsó szabad hete, mikor megkaptuk a diplomát. Mind-

annyian tanárok lettünk, és férjhez mentünk persze. Hiszen ezt akartátok, rikácsolta anya, amikor sírva panaszkodtam neki, hogy én mégsem akarok iskolában dolgozni.

De az Alvégen már vártak, éppen elment valaki szülni, átvehetem az osztályát, az évnyitón ott álltam, a miniszoknyámban, azt hittem, ilyen egy tanárnő. Jól megkaptam érte az első hideg pofont.

Először a kollégiumi szobában próbáltam begyakorolni. Volt egy kis tükör a falon, műanyag keretben, a mosdó felett lógott. Homályos, repedt tükör. A mosdókagylót egy szekrényajtó választotta el a szobától. Öten aludtunk itt, nagy, emeletes vaságyakon. Aki mosakodott, bebújt a szekrényajtó mögé.

Álltam a tükörképem előtt, kinyomtam a fenekemet, bár az már bele sem fért. Oldalról néztem a szeplős vállamat, a fehér bőrömet, lehúztam a melltartó pántját, aztán fel, ráncigáltam. Felvettem egy blúzt. Aztán egy nyári pólót, átlátszott. Spagetti pántos trikót, jól állt, ebben megyek majd vizsgázni, eldöntöttem. Ha jól nézel ki, az két jegy felfelé, mondta a filozófiatanárunk. Gyakoroltam, hogy állok majd az osztályom előtt, és hogy lehetne úgy megcsinálni, hogy ne látszódjon az anyajegy a nyakamon. Különben Anyajegy lesz a gúnynevem. Hogy ne látszódjon a hegyes orrom, különben Pinocchióknak hívnak majd, hogy kisebb legyen a mellem, különben én leszek a Csöcsibaba. Bögyös Gitta. Szopós malac. Hitlerdíva. Bandzsinéni. Egycsöcsű. Választhattam, mit akasztanak rám. Hogy felakasztanak, az egyszer biztos, irtóra izgultam, féltem, rettegettem a gyerekektől, őszinteségüktől féltem a legjobban.

Ha tanítasz, megszűnik a póz. Csupasz test vagy, megnéznak, és azonnal döntenek, csak a test számít, a testre írt szavak, amiket a testeddel közvetítesz. Ez a kis, repedt tükör a falon, a homályos kép, mintha nem a valóság darabkája lett volna, csak egy fátyol mögé bújtatott arc. Hiába próbáltam begyakorolni, nem lehetett.

Amit börtönnek éreztem akkor, ma a belső szabadság lábnyoma. Utólag szép is lehet akár, szabad, repülős. Zárda volt a képző, ahol néha igazán jó volt bezárva lenni, odajárni, mozogni. Belső szabadságot adott, legalábbis megéreztek az ízét. Édes-savanyú. Akadt néhány jófej tanár, a politikai gazdaságtan is elment, dohányoztunk. Moziba jártunk. Kirándultunk a Mátrába a szemináriumon, megvitattuk a leáldozó demokráciákat, na, ez azért túlzás, és közben gombát szedtünk az őszi avaron. Bugyi nélkül mentünk vizsgázni, aztán vihogtunk.

Mikor annak idején bekerültem az általános iskolába, parasztok irányították, szó szerint egy földműves volt az igazgató, egy esztergályos lánya az iskolatitkár. Szövőgyári munkás a szakszervezeti bizalmi. Szerintük Kádár egy naiv álmodozó, hisz olyan szépen mosolyog március tizenötödikén. Olyan selymes a hangja, megnyugtató. Aranyosbácsi Kádár elvtárs, ezt kellett mondani alsóban, a mi jótevőnk, én is elővezettem otthon ezt. Anyám visítva tiltakozott. Ha ezt mondom a diákoknak, majd nemsokára szembe-köphetem magam a tükörben. Nekem pedig tök mindegy volt az internacionalista kapitalizmus, bár imádtam Bécsbe menni, és szartam a fegyveres erők napjára, mint a legtöbb diák, én nem szerettem a kommunista dalokat énekelni, elrohantam az erdőbe számháború közben, az akadályversenyen beteget jelentettem, akárcsak május elsején vagy a mezőfutáson. Pont aznap reggelre gyulladtak be mindig a hangszálaim.

Csak egyszer énekeltem otthon a *Fenn a mókust* a lavór mellett, anyám erre elkezdett kiabálni velem, hogy hagyjam azonnal a mosást, menjek ki az udvarra, ha annyira énekelhetnékem van.

Nekem mindegy volt, nem hagytam abba a mosást, azt el kell végezni, az nem kommunista ének. Légből kapott faszság.

Teltek-múltak az évek, úgy emlékszem, egyszer csak hirtelen mindenki okos és bátor lett, változást akart, jobb életet, mosóport, hűtőt, kólát, autót, tévét. Szabad választásokat. 1989 tavaszát írtuk, mindjárt megkapjuk a diplomát, mámor, pecsét, vége a purgatóriumnak, ott az abszolutórium és az aláírás az indexemben. Elment a nyár, jöttek a német turisták a Balatonra, meg már a hollandok is jöttek, dánok is. Aztán egy kora őszi napon, mikor elkezdtem a tanítást, éppen azon a szeptemberen, bemondta a rádió, hogy az endékás turisták átmehetnek a határon nyugat felé. Kinyitották Bécs felé a vasfüggönyt. Átvágták a vaskerítés huzalát.

Lejátszották a Bikini dalát a tévéhíradóban.

Mindent maguk mögött hagytak, elindultak gyalog a határ felé, reménykedve. Arcukon ott volt a félsz, lopakodtak. Aki diktatúrában nő fel, mindig gyanakszik, ez volt rajtuk is, gyanakvás. Hogy mindjárt lezárják a határt, hogy a határőr golyót ereszt. A kertekben elhagyott Wartburgok, Daciák, Trabantok vesztegeltek, tele bőröndökkel, filteres kávéfőzőkkel, tréningruhával. Honecker-papucsok. Reggel még fogat mosni is elfelejtettek, hogy odaérjenek a Fertő-tóhoz. Ez csak valami rossz mulatság, és majd verés jár érte. Az erőszak rendszere ott ült a fejekben. Voltak, akik akkor már hetek óta az utcán aludtak, vagy bekéredztek valahová reggelizni, a hír

hallasán összeszedték a maradék holmijukat, hullafáradtan vágtak neki az útnak. Akik átjutottak, azokra menekülttáborok vártak Bécs környékén.

Minket teljesen másra képeztek ki. Egy használhatatlan diplomával és hamis tudással távoztam a főiskoláról, és elkezdtem tanítani egy új iskolát.

Mennyiszer eszembe jutott később a sárga épület, szürke falak, a hatalmas, hideg termek, a tanárok szürke, vizenyős arcú portréja az előcsarnokban, a lépcsőforduló búzakalászos címere. Sarló, kalapács, vörös. A külső, hideg, szinte fagyos levegő helyett meleget éreztem.

Évek múlva megkértem Öcsit, hogy vigyen el. Csak kívülről hadd lássam néhány percre az épületet. Mikor odaértünk, megállítottam a főbejáratnál, leszálltam a motorról. Bementem, nem bírtam magammal. A portás egy kamera volt, simán átjutottam. Dohos levegő illata csapott meg, linóleumos padló, kávégépek. Egy patkány rohant el a fal mellett. Bemászott a kávégépkébe. A lépcső alatt hatalmas faliújság. Plakátok, hőkválasztás, szemüveges arcok, öltönyben, jólfésült tekintetek, velem jól jársz, én vagyok a jövőd! Ha rám szavazol, többet ehetsz! Masszázs, szolárium, autóvezetés-tanfolyam.

Felmásztam a tanszékekhez. Aztán elmúlt. Csukott szemmel álltam a folyosón, az ablakpárkány mellett. Kigördült egy könnycsepp. Aztán még egy. Bementem a legendás lányvécébe. Egy darab vécepapírba töröltem az arcom. Haragudtam rá, utáltam, szégyelltem, hogy oda jártam, gyűlöltem, hogy tanár lettem. Mégis meghatott, elveszítettem valamit, az örömet, a csodálkozás örömet. Mindent megbántam, amit az iskolám adott. Hazudtak. Az indigókék köpenyt inkább kényszerzubbonyként viseltem a gyakorlatokon, később majd megfulladtam a kisdobos nyakkendőben. Ünneplőben vizsgáztunk, rakott szoknyában és fehér blúzban. Az iskolai ünneplőben is folyton izzadtam.

Tátongott egy meredek szakadék. Az iskola és a világ között hatalmas a luk. Innen indultam, alma materem. Grossmutti még zárdából indult, későbbi tanítványaim meg a fizetős kommunikációs iskolából. Forog a világ, egy ringlispíl forog, amelyik aztán kidob, és a földre zuhanok.

Ülök a homokban, egy kislány széttett lábbal, várat építek, de a vár összedől. Elmossa az eső.

Libabőrös vagyok. A kis tükör a falon, megint engem mutat. Ez a kép egyáltalán nem hiteles. Mérges vagyok rá. Legszívesebben megszöknék innen.

Összetöröm a tükröt, szilánkokra hull, darabjai életem össze nem illő kockái. Pont jó helyen van a földön. Hiába ordít velem a nővérke. Nem fogom felszedni, nem érek hozzá, nem bírok.